

NASIENRIGLYNE

EKSAMEN		NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT	
GRAAD		12	
DATUM		NOVEMBER 2025	
VAK		LANDBOUBBESTUURSPRAKTYKE	
VRAESTEL		1	
PUNTETOTAAL		200	
TYDSDUUR (UUR)		3	
AANTAL BLADSYE		12	

SOUTH AFRICAN COMPREHENSIVE ASSESSMENT INSTITUTE
SUID-AFRIKAANSE KOMPREENSIEWE ASSESSERINGSINSTITUUT

FINAAL GOEDGEKEURDE NASIENRIGLYNE

VERGADERINGSDATUM	
UMALUSI-MODERATOR	
HOOFNASIENER	
INTERNE MODERATOR	

AFDELING A

VRAAG 1

1.1 MEERVOUDIGEKEUSEVRAE

1.1.1 C ✓✓

1.1.2 A ✓✓

1.1.3 D ✓✓

1.1.4 C ✓✓

1.1.5 B ✓✓

1.1.6 C ✓✓

1.1.7 A ✓✓

1.1.8 D ✓✓

1.1.9 C ✓✓

1.1.10 A ✓✓

(10x2) (20)

1.2 PASITEMS: KOLOM A EN KOLOM B:

1.2.1 G ✓✓

1.2.2 J ✓✓

1.2.3 L ✓✓

1.2.4 A ✓✓

1.2.5 H ✓✓

1.2.6 C ✓✓

1.2.7 K ✓✓

1.2.8 B ✓✓

1.2.9 E ✓✓

1.2.10 D ✓✓

(10x2) (20)

1.3 LANDBOUTERME:

1.3.1 Produktiwiteit ✓

1.3.2 Soetveld ✓

1.3.3 Plaashekbemarking ✓

1.3.4 Grondbewaring ✓

1.3.5 Bedryfslaste/korttermynlaste ✓

(5x1) (5)

1.4 **VERVANG ONDERSTREEPTE WOORDE:**

1.4.1 Topografie ✓

1.4.2 Prys ✓

1.4.3 Omset ✓

1.4.4 Versuikering ✓

1.4.5 Gronddreinerings ✓

(5x1) (5)

TOTAAL AFDELING A: [50]

AFDELING B

VRAAG 2: FISIESE EN FINANSIËLE PLAASBEPLANNING

2.1

2.1.1 **VIËR funksies van grond in die produksieproses**

- Grond stoor en stel water vry vir die gebruik deur plante deur middel van kapillêre water. ✓
- Grond laat lugbeweging toe vir respirasie van plantwortels en mikro-organismes. ✓
- Grond stel plantvoedingstowwe vry vir absorpsie deur plantwortels. ✓
- Grond dien as groeimedium vir plante. ✓
- Grond dien as bron van grondstowwe. ✓

(Enige 4) (4)

2.1.2 **VIËR tipes gronddata om in te samel**

- Grondreeks ✓
- Grondtipe ✓
- Grondtekstuur ✓
- Grondstruktuur ✓
- Graad van erosie ✓
- Skuinste van helling ✓
- Huidige grondbeperkinge ✓

(Enige 4) (4)

2.1.3 **Diep gronde se uitwerking op gewasproduksie**

- Beter waterhouvermoë ✓
- Beter wortelontwikkeling ✓
- Hoër produksiepotensiaal ✓

(3)

2.2

2.2.1 **Voldoen die boer aan die beginsels van presisieboerdery?**

- Nee. ✓
- Geen akkurate bemisting of besproeiing nie. ✓
- Geen chemiese grondontleding nie. ✓

(3)

2.2.2 **VIËR boerderypraktyke vir presisieboerdery**

- Chemiese grondontleding. ✓
- Kunsmistoediening volgens chemiese grondstatus. ✓
- Kunsmis versprei deur die seisoen soos plante groei. ✓
- Besproeiingskedulering soos plante groei. ✓
- Neem reën in ag vir besproeiing. ✓

(Enige 4) (4)

2.3 Berekening van lone per dag, week en maand

2.3.1 Normale werkstyd = ure x dae x 28 dae per maand.

9 ure per dag x R27,58
= R248,22 per dag ✓✓

45 uur per week x R27,58
= R1 241,10 per week ✓✓

R248,22 per dag x 28 dae
R6 950,16 per maand ✓✓

(6)

2.3.2 Berekening van oortyd

4 ure x 1,5
R27,58 x 1,5 ✓
= R41,37 per uur oortyd x 4 ure ✓
= R165,48 vir 4 ure oortyd ✓

(3)

2.3.3 Berekening van 16 plaaswerkers se maandelikse loon

R6 950,16 x 16 werkers ✓
= R111 202,56 is die lone per maand ✓

(2)

2.3.4 VIER redes vir opleiding van plaaswerkers

- Verbeter die vaardighede van plaaswerkers. ✓
- Lei tot hoër produktiwiteit. ✓
- Hoër inkomste vir die boer. ✓
- Verskaf hoër standaarde van werk. ✓
- Veiligheidsaspekte. ✓
- Werkers raak meer verantwoordelik. ✓
- Verseker hoër inkomstes vir die plaaswerkers. ✓

(Enige 4) (4)

2.4 Grafiek

2.4.1 Identifiseer vanaf die grafiek

- Week 1, week 3, week 4 en week 5 ✓✓

(2)

2.4.2 Hoër opbrengs verifiëring

- Nee. ✓
- Die temperatuur in week 6 is te laag vir maksimale produksie. ✓

(2)

2.4.3 DRIE praktyke om die probleem op te los

- Plant die gewas vroeër. ✓
- Maak gebruik van 'n kultivar met 'n korter groeiseisoen. ✓
- Produseer die gewas in 'n kweekhuis/omgewingsbeheerde area. ✓
- Bedek die plante sodra die temperatuur begin daal onder die optimale temperatuur. ✓
- Plant gewasse op die noordelike helling. ✓ (Enige 3) (3)

2.5 “Gaan groen”

2.5.1 TWEE tipes boerderye

- Organiese boerdery ✓
- Biologiese boerdery ✓
- Bewaringsboerdery ✓ (Enige 2) (2)

2.5.2 DRIE praktyke vir hierdie tipe boerdery

- Praktyke moet voldoen aan die beginsels van organiese boerdery. ✓
- Maak staat op wisselbou. ✓
- Hersirkulering van organiese materiaal. ✓
- Geen chemiese onkruidodders, insekdoders, landbouchemikalieë. ✓
- Gebruik slegs organiese bemesting. ✓
- Genetiese manipulerings word verbied. ✓
- Chemiese groeireguleerders en aanvullings word verbied. ✓ (Enige 3) (3)

2.5.3 TWEE nadele

- Indien nie effektief bestuur sal daar 'n afname in kwaliteit wees. ✓
- Oordra van peste, plaë en onkruid. ✓
- Besikbaarheid van onkruidodders, plaagbeheer is beperk. ✓
- Duurder tipe boerdery. ✓ (Enige 2) (2)

2.6 DRIE redes vir weiveldverdeling in kampe

- Om wisselweiding toe te pas. ✓
- Om oorbeweiding te voorkom. ✓
- Om voorsiening te maak vir die rus en herstel van die veld. ✓
- Goeie bestuur van die boerderysisteem. ✓
- Maak voorsiening vir die opdeling van vee. ✓
- Om areas wat aan gronderosie blootgestel is, te herwin. ✓
- Afsluiting van gebiede waar gifplante voorkom. ✓
- Hoë-risiko areas/parasiete. ✓
- Groepeer homogene veldtipes. ✓ (Enige 3) (3)

[50]

VRAAG 3: ENTREPRENEURSKAP, REKORDHOUDING, BEMARKING, BESIGHEIDSBEPANNING EN GEORGANISEERDE LANDBOU

3.1 Rangskik bates en laste

3.1.1 Finansiële staat eindig op 31 Desember 2025

Bedryfsbates		Bedryfsuitgawes	
Kontant in die bank ✓	R196 000	Saad (330 kg) ✓	R285 000
Debiteure ✓	R185 000	Arbeidsuitgawes ✓	R112 500
Totaal:	R381 000	Totaal:	R397 500
Nie-bedryfsbates		Bedryfslaste	
Item	Rand	Item	Rand
6 implemente ✓	R1 330 000	Krediteure ✓	R850 000
2 trekkers ✓	R1 230 000		
1 vragmotor ✓	R1 480 000		
Elektriese heining ✓	R502 000		
Totaal:	R4 542 000	Totaal:	R850 000

(9)

3.1.2 Bereken totale

Bedryfsbates: R381 000 ✓

Bedryfsuitgawes: R397 500 ✓

Nie-bedryfsbates: R4 542 000 ✓

Bedryfslaste: R850 000 ✓

(4)

3.2 Berekening van voerverlies

3.2.1 • $(350 + 900) \text{ kg} - 550 \text{ kg} - 340 \text{ kg} + 360 \text{ kg} \checkmark = 360 \text{ kg} \checkmark$

OF

• $300 \text{ kg} + 60 \text{ kg} = 360 \text{ kg} \checkmark \checkmark$

(2)

3.2.2 VIER moontlike oorsake van voerverlies

- Oorvoer ✓
- Swak hantering ✓
- Swak houers ✓
- Diefstal ✓
- Plaagdier ✓
- Swak voorraadopname/verkeerde berekening/verkeerd optel ✓
- Foutiewe meettoerusting ✓

(Enige 4) (4)

3.2.3 **VIER** maatreëls om voerverlies te minimaliseer:

- Opleiding van werkers oor voerrantsoene en die weeg daarvan. ✓
- Opleiding aan werkers oor voerhantering. ✓
- Verskaf goeie voerhouers. ✓
- Gebruik meer effektiewe toesighouding/dissiplinêre prosedures. ✓
- Sorg vir beter sekuriteit om diefstal te beperk. ✓
- Kalibreer skale. ✓
- Beter kontrole oor voer. ✓
- Kring televisiekameras. ✓
- Sluit die store. ✓
- Dubbele kontrole van aflewering. ✓
- Pesbeheer. ✓

(Enige 4) (4)

3.3 **Klimaatsverandering**

3.3.1 **DRIE** natuurrampe deur klimaatsverandering

- Droogtes ✓
- Oorstromings ✓
- Plae ✓
- Omgewingsveranderinge ✓
- Veldbrande ✓

(Enige 3) (3)

3.3.2 **Toename in versekeringskoste**

- Die aanwesigheid van meer risiko. ✓
- Onvoorspelbare produksie-uitsette. ✓
- Onverwagte rampe lei tot verlies aan oeste en diere. ✓
- Verliese aan infrastruktuur. ✓

(4)

3.3.3 **TWEE** moontlike strategieë

- Bou strukture om oorstromings te voorkom. ✓
- Laer plantdigtheid. ✓
- Tref voorsorgmaatreëls om diereverliese te voorkom. ✓

(Enige 2) (2)

3.4

3.4.1 **Ekonomiese belang van entrepreneurs**

- Suksesvolle entrepreneurs skep rykdom deur in nuwe landboubesighede te investeer. ✓
- Hulle skep werksgeleenthede. ✓
- Entrepreneurs kombineer die faktore om landbouprodukte te produseer en dienste wat in die land benodig word. ✓
- Kompetisie tussen entrepreneurs lei tot die beter produksie van kwaliteit goedere, produkte en dienste wat teen bekostigbare pryse verkoop word. ✓
- Hulle dra by tot die ekonomiese groei van die land deur meer goedere of produkte te produseer en dienste te lewer. ✓
- Verkry buitelandse kapitaal. ✓
- Voedselsekuriteit. ✓
- Bekendstelling van nuutste inligting en tegnologie vir voedselproduksie. ✓

(Enige 5) (5)

3.4.2 **DRIE redes vir die ontwikkeling van 'n sakeplan**

- Om uitvoerbaarheid en lewensvatbaarheid van die besigheidsidee te toets. ✓
- Bepaling van finansiële behoeftes. ✓
- Om daaglikse werksaamhede te bepaal. ✓
- Versekering van effektiewe besigheidsbestuur. ✓
- Om probleme vooruit raak te sien. ✓
- Om kennis in te win rakende bemarkingsaangeleenthede. ✓
- Herposisionering van die besigheid. ✓

(Enige 3) (3)

3.4.3 **Faktore van SWOT-analise**

- Sterk punte ✓
- Swak punte ✓
- Geleenthede ✓
- Bedreigings ✓

(4)

3.5.1 **Rol van produkorganisasies**

- Besigheidsinligtingsdienste. ✓
Verantwoordelik vir versameling en verspreiding van produksie en markinligting aan rolspelers en boere. ✓
- Markontwikkeling en produkpromosie. ✓
Ontwikkeling van plaaslike en internasionale markte deur integrering van promosieveldtogte in samewerking met nywerhede. ✓
- Navorsing, ontwikkeling en tegnologie-oordrag. ✓
Fasiliteer en bestuur navorsingsprogramme tot voordeel van die rolspelers. ✓

(6)

[50]

VRAAG 4: OES, PROSESSERING, BESTUUR EN AGRITOERISME

4.1 Verpakking van produkte

4.1.1 Geskikte verpakking

- Die produk word beskerm. ✓
 - Verbruikers se aandag word getrek. ✓
 - Produkte kan gesien word. ✓
 - Dis maklik hanteerbaar. ✓
 - Koste-effektief. ✓
 - Netjiese verpakking wat nie maklik kan skeur nie. ✓
- (Enige 4) (4)

4.1.2 TWEE nadele van verpakking

- Groente kan steeds kneus. ✓
 - Sal moeilik opmekaar gestapel kan word. ✓
 - Produkte moet versigtig hanteer word. ✓
- (Enige 2) (2)

4.1.3 Doel van verpakking

- Produkte word op verskillende maniere verpak ✓
 - om higiëniese beskerming te verleen teen ✓
 - mikrobiologiese besmetting, insekte en lig. ✓
- (3)

4.2 Delegering en motivering van plaaswerkers

4.2.1 Betekenis van delegering:

- Om ander mense/plaaswerkers ✓
 - medeverantwoordelik te maak vir die uitvoering van take ✓
 - en die kontrole oor werkers en take. ✓
- (3)

4.2.2 DRIE effekte van delegering

- Hoër produktiwiteit. ✓
 - Voel gewaardeer. ✓
 - Verryk selfvertroue. ✓
 - Voel tevrede. ✓
 - Voel deel van die bestuur. ✓
- (Enige 3) (3)

4.2.3 **VIER maniere van motivering**

- Deelname aan die bestuur. ✓
 - Verbetering van die werkers se lewensomstandighede. ✓
 - Korrekte aanwending. ✓
 - Vergoeding. ✓
 - Positiewe motivering (aansporing). ✓
 - Verbetering van werkvermoë (deur opleiding). ✓
- (Enige 4) (4)

4.3

4.3.1 **DRIE metodes om mikroörganismes te verwyder**

- Verhitting ✓
 - Filtrasie ✓
 - UV-lig of bestraling ✓
- (3)

4.3.2 **Pasteurisasie**

- Pasteurisasie beteken gewoonlik verhitting van die produk ✓
 - tot 'n temperatuur laer as 100 °C. ✓
 - 'n Voorvereiste van gepasteuriseerde produkte is dat steriele houers ✓
 - in baie higiëniese toestande verpak moet word. ✓
- (4)

4.3.3 **Kommersiële steriliteit**

- Die graad van steriliteit waarby alle patogene ✓
 - en toksienvormende mikroörganismes vernietig is, ✓
 - asook alle organismes wat in die voedsel sou groei en bederf sou veroorsaak. ✓
- (3)

4.4

4.4.1 **Definieer 'agritoerisme'**

- Agritoerisme is 'n geleentheid wat deur 'n boer benut word ✓
 - om die toerismebedryf maksimaal binne die landbousektor te ontwikkel ✓
 - en waarvoor betaling ontvang word. ✓
- (3)

4.4.2 **DRIE items van kapitaalinvestering in agritoerisme**

- Geskikte grond ✓
 - Akkommodasie/verblyf ✓
 - Veiligheid en sekuriteit ✓
 - Omheining ✓
 - Aktiwiteite ✓
- (Enige 3) (3)

4.4.3 **VIER** bemarkingsvaardighede

- Hoe om diensgeoriënteerd te wees. ✓
 - Kennis oor entrepreneurskap en sake-ontwikkeling. ✓
 - Die opstel van uitvoerbaarheidstudies en sakeplanne. ✓
 - Finansiële bestuur en beplanning. ✓
 - Kundigheid oor kontantvloei-beplanning en begrotingsbeheer. ✓
 - Kommunikasievaardighede. ✓
 - Versekeringsimplikasies. ✓
- (Enige 4) (4)

4.4.4 **DRIE** nadele van agritoerisme

- Dit is aanvanklik baie duur om die projek aan die gang te sit. ✓
 - Toeriste kan ook skade doen aan die ekosisteem van die plaas. ✓
 - Baie infrastruktuur moet geskep word. ✓
 - Baie beplanning moet gedoen word. ✓
- (Enige 3) (3)

4.5

4.5.1 'n Bateklas

- Dit is 'n klassifisering van die soort onderliggende bates ✓
 - wat in enige belegging met jou geld gekoop word. ✓
 - EEN voorbeeld: eiendom, aandele, effekte en kontant. ✓
- (3)

4.5.2 **Spesialisasie**

- Spesialisasie is om 'n besluit te neem oor spesifieke produk/produkte ✓
 - en om net daarop te fokus ✓
 - byvoorbeeld om jogurt/kaas te maak. ✓
- (3)

4.6 **TWEE** basiese bestuursfunksies

- Beplanning ✓
 - Organisasie ✓
 - Leiding ✓
 - Beheer ✓
- (Enige 2) (2)

[50]

TOTAAL AFDELING B: [150]

GROOTTOTAAL: [200]